

ROMÂNIA

**ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
COLEGIUL DE CONDUCERE**

Str. Batiștei, nr.25, sector 2, București

Către

Completul competent să judece recursul în interesul legii

În temeiul art. 33 alin. (4) din Regulamentul de organizare și funcționare administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, vă supunem atenției propunerea de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție cu recurs în interesul legii, în vederea unificării practicii cu privire la posibilitatea părților de a supune controlului, prin intermediul căilor de atac – apelul sau recursul, critici de nelegalitate în materia taxelor judiciare de timbru, prin raportare la dispozițiile art.18 din Legea nr. 146/1997.

Problema de drept

Divergența de practică judiciară privește posibilitatea părților de a supune cenzurii, în căile de atac de reformare, critici care vizează existența obligației de plată a taxei de timbru, în raport de dispozițiile art. 18 din Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru (abrogată prin dispozițiile art. 58 din OUG nr. 80/2013) care reglementează posibilitatea formulării cererii de reexaminare, cerere care se soluționează prin încheiere irevocabilă.

Dispoziții legale invocate :

Legea nr. 146/1997 privind taxele judiciare de timbru, cu modificările ulterioare

Art. 18. - (1) Determinarea cuantumului taxelor judiciare de timbru se face de către instanța de judecată sau, după caz, de Ministerul Justiției.

(2) Împotriva modului de stabilire a taxei judiciare de timbru se poate face cerere de reexaminare, la aceeași instanță, în termen de 3 zile de la data la care s-a stabilit taxa sau de la data comunicării sumei datorate.

(3) Cererea se soluționează în camera de consiliu de un alt complet, fără citarea părților, prin încheiere irevocabilă.

(4) În cazul admiterii integrale sau parțiale a cererii de reexaminare, taxa de timbru se restituie total ori, după caz, proporțional cu reducerea sumei contestate.

Art. 20. - (1) Taxele judiciare de timbru se plătesc anticipat.

(2) Dacă taxa judiciară de timbru nu a fost plătită în cuantumul legal, în momentul înregistrării acțiunii sau cererii, ori dacă, în cursul procesului, apar elemente care determină o valoare mai mare, instanța va pune în vedere petentului să achite suma datorată până la primul termen de judecată. În cazul când se micșorează valoarea pretențiilor formulate în acțiune sau în cerere, după

ce a fost înregistrată, taxa judiciară de timbru se percepe la valoarea inițială, fără a se ține seama de reducerea ulterioară.

(3) Neîndeplinirea obligației de plată până la termenul stabilit se sancționează cu anularea acțiunii sau a cererii.

(4) Dacă în momentul înregistrării sale acțiunea sau cererea a fost taxată corespunzător obiectului său inițial, dar a fost modificată ulterior, ea nu va putea fi anulată integral, ci va trebui soluționată, în limitele în care taxa judiciară de timbru s-a plătit în mod legal.

(5) În situația în care instanța judecătorească investită cu soluționarea unei căi de atac ordinare sau extraordinare constată că în fazele procesuale anterioare taxa judiciară de timbru nu a fost plătită în cuantumul legal, va dispune obligarea părții la plata taxelor judiciare de timbru aferente, dispozitivul hotărârii constituind titlu executoriu. Executarea silită a hotărârii se va efectua prin organele de executare ale unităților teritoriale subordonate Ministerului Finanțelor Publice în a căror rază teritorială își are domiciliul sau sediul debitorul, potrivit legislației privind executarea silită a creanțelor bugetare.

Ordonanța de urgență nr. 80/2013 privind taxele judiciare de timbru

ART. 39

(1) Împotriva modului de stabilire a taxei judiciare de timbru, reclamantul poate face cerere de reexaminare, la aceeași instanță, în termen de 3 zile de la data comunicării taxei datorate. Cererea de reexaminare este scutită de la plata taxei judiciare de timbru.

(2) Cererea se soluționează în camera de consiliu de un alt complet, fără citarea părților, prin încheiere definitivă. Dispozițiile art. 200 alin. (2) teza I din Codul de procedură civilă rămân aplicabile în ceea ce privește complinirea celorlalte lipsuri ale cererii de chemare în judecată. Instanța va proceda la comunicarea cererii de chemare în judecată, în condițiile art. 201 alin. (1) din Codul de procedură civilă, numai după soluționarea cererii de reexaminare.

(3) În cazul admiterii integrale sau parțiale a cererii de reexaminare, instanța va dispune restituirea taxei de timbru total ori, după caz, proporțional cu reducerea sumei contestate.

(4) În cazul taxelor datorate pentru cereri adresate Ministerului Justiției și Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, soluționarea cererii de reexaminare este de competența Judecătoriei Sectorului 5 București.

Jurisprudența Curții Constituționale :

Prin decizia Curții Constituționale nr. 1558 din 6.12.2011, publicată în Monitorul Oficial nr. 54 din 23.01.2012, referitoare la respingerea excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 18 alin. (3) din Legea nr. 146/1997, s-a reținut că :

"Curtea a reținut în esență că accesul liber la justiție nu înseamnă accesul la toate structurile judecătorești și la toate gradele de jurisdicție. Acest drept poate fi supus unor condiționări de fond și de formă, iar existența uneia ori a mai multor căi de atac nu este impusă, pentru toate cazurile, nici de Constituție și nici de vreun tratat internațional la care România este parte.

Totodată, condițiile de exercitare a dreptului de acces liber la justiție, precum și căile de atac sunt prevăzute de norme juridice procedurale. Or, conform dispozițiilor art. 126 alin. (2) din Constituție, "Competența instanțelor judecătorești și procedura de judecată sunt prevăzute numai prin lege", iar art. 129 din Legea fundamentală prevede că, "Împotriva hotărârilor judecătorești, părțile interesate și Ministerul Public pot exercita căile de atac, în condițiile legii".

De asemenea, Curtea a reținut că textele de lege criticate reprezintă norme de procedură care reglementează soluționarea cererii de reexaminare împotriva încheierii de stabilire a taxei de timbru. Aceasta constituie un incident procedural, prealabil antamării fondului de către instanța de judecată. ”

1. Într-o primă opinie, s-a apreciat că, cererea de reexaminare, prevăzută de art. 18 din Legea nr. 146/1997, este singura cale de atac prin care pot fi cenzurate existența și întinderea obligației de plată a taxei judiciare de timbru, părțile interesate neavând un drept de opțiune între a formula cerere de reexaminare și a exercita apel sau recurs, după caz.

2. Într-o altă opinie, s-a apreciat că instanța de control judiciar poate analiza criticile de nelegalitate care privesc existența obligației de plată a modului de stabilire a taxei de timbru, chiar dacă partea interesată nu a formulat cerere de reexaminare sau aceasta a fost respinsă, deoarece această procedură are natura juridică a unei căi de atac de retractare, iar prin reglementarea prevăzută de art. 18 din Legea nr. 146/1997 legiuitorul nu a înțeles să excludă de la controlul de legalitate examinarea criticilor privitoare la existența obligației de plată a taxei judiciare de timbru.

Motivele reținute de către completele de judecată în sprijinul fiecăreia dintre opinii.

1. Prima dintre opiniile menționate este susținută de următoarele argumente:

Conform art. 18 alin. (2) și (3) din Legea nr. 146/1997, dacă partea este nemulțumită de modalitatea de determinare a taxei judiciare de timbru de către instanță, inclusiv de stabilirea caracterului timbrabil al cererii, are posibilitatea de a formula reexaminare, cale de atac exclusivă pentru soluționarea acestor incidente privind timbrajul, întrucât asemenea critici nu pot fi susținute prin intermediul căilor de atac, de vreme ce legea specială pune la îndemâna părții interesate o altă cale de atac clară, precisă și previzibilă.

Sub aspectul invocării unor asemenea motive prin intermediul căilor de atac, soluția este identică, chiar dacă partea nu a făcut uz de exercitarea reexaminării și, prin urmare, nu s-a pronunțat în cauză o încheiere irevocabilă, astfel cum dispune art. 18 alin. (3) din același act normativ, având în vedere că partea interesată nu are un drept de opțiune în acest sens; prin faptul neatacării, măsura de stabilire a taxei judiciare de timbru a devenit irevocabilă, întrucât legea nu prevede la îndemâna părții fie exercitarea reexaminării, fie cea a apelului sau cea a recursului.

Dispozițiile art. 18 alin. 2 și 3 din Legea nr. 146/1997 reglementează în mod expres și faptul că încheierea care se pronunță în soluționarea unei cereri de reexaminare este una irevocabilă, care, potrivit art. 377 alin. 2 pct. 3 Cod. de procedură civilă, nu mai poate fi atacată cu recurs.

Prin urmare, reexaminarea este singura cale de atac prin intermediul căreia poate fi cenzurată existența și întinderea obligației de plată a taxei judiciare de timbru, sub aceste aspecte neexistând un drept de opțiune între formularea unei cereri de reexaminare și exercitarea unei alte căi de atac de reformare.

Indiferent după cum partea interesată a uzat sau nu de reexaminare, aspectele menționate nu mai pot forma obiect de critică prin intermediul căilor de atac de reformare, neexistând un drept de opțiune din acest punct de vedere. Ca

atare, măsura privitoare la taxa judiciară de timbru devine irevocabilă prin soluționarea reexaminării sau prin expirarea termenului de exercitare a acestei căi de atac, după caz.

Împrejurarea că legiuitorul a stabilit o cale de atac internă, în fața altui complet al aceleiași instanțe, nu este de natură să afecteze procedura judiciară echitabilă, astfel cum este înțeleasă în termenii art. 6 par. 1 din CEDO.

Ceea ce este esențial, sub aspectul care interesează din punctul de vedere al procesului echitabil, este ca partea să poată supune contestația sa unui tribunal independent și imparțial, care nu trebuie să funcționeze neapărat la nivelul unei jurisdicții superioare celei care a adoptat soluția, având în vedere că art. 6 par. 1 nu garantează dreptul la un dublu grad de jurisdicție.

Statele au o marjă de apreciere în organizarea sistemului căilor de atac, și doar în materie penală au obligația asigurării accesului la dublu grad de jurisdicție (art. 2 din Protocolul nr. 7).

În acest sens a se vedea deciziile pronunțate de Secția I civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție: decizia nr. 4045 din 1 iunie 2012; decizia nr. 3187 din 10 mai 2012; decizia nr. 6394 din 18 octombrie 2012; decizia nr. 834 din 9 februarie 2012; decizia nr. 5168 din 11 septembrie 2012; decizia nr. 601 din 8 februarie 2013; decizia nr. 4353 din 9 octombrie 2013; decizia nr. 2713 din 17 mai 2013 și decizia nr. 891 din 21 februarie 2013.

2. Cea de-a doua opinie este susținută de următoarele argumente:

Fiind o cale de atac pe care o soluționează chiar instanța care a pronunțat încheierea atacată, cererea de reexaminare este o cale de atac de retractare. Împrejurarea că cererea de reexaminare este soluționată de un alt complet de judecată decât cel care a determinat cuantumul taxei de timbru nu prezintă relevanță sub acest aspect, întrucât criteriul de clasificare a căilor de atac în căi de atac de reformare și căi de atac de retractare este reprezentat de gradul instanței competente să soluționeze o asemenea cerere.

Or, soluționarea cererii de reexaminare de către un alt complet al aceleiași instanțe, din perspectiva criteriului de clasificare menționat, nu conferă acesteia caracter de cale de atac de reformare.

Caracteristica esențială a căilor de atac de retractare (din care mai fac parte contestațiile în anulare, cererile de revizuire, cererile de reexaminare formulate în temeiul art. 108 ind. 5 Cod procedură civilă și cererile de reexaminare reglementate de OUG nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă, cu modificările ulterioare) este aceea de a permite retractarea hotărârii atacate pentru corectarea unor greșeli materiale cu caracter procedural, pentru stabilirea situației de fapt în acord cu adevărul obiectiv, etc., fiind exclusă posibilitatea ca, pe o asemenea cale, să se ajungă la reinterpretarea unei dispoziții legale.

În materia cererilor de reexaminare, legiuitorul a prevăzut, în cel puțin două cazuri, respectiv art. 108 ind. 5 Cod procedură civilă și art. 17 alin. 2 din OUG nr. 51/2008, că, împotriva încheierilor pronunțate în temeiul art. 108 ind. 4 Cod procedură civilă și împotriva încheierilor prin care se dispune restituirea cu titlu de despăgubire a sumelor de care partea, care a formulat cu rea-credință o cerere de ajutor public judiciar, a beneficiat și plata amenzii, se poate face numai cerere de reexaminare.

În cazul cererii de reexaminare exercitate în condițiile art. 18 din Legea nr. 146/1997, legiuitorul nu face o asemenea mențiune.

Pe de altă parte, potrivit art. 20 alin. 5 din Legea nr. 146/1997: „În situația în care instanța judecătorească investită cu soluționarea unei căi de atac ordinare sau extraordinare constată că în fazele procesuale anterioare taxa judiciară de timbru nu a fost plătită în cuantumul legal, va dispune obligarea părții la plata taxelor judiciare de timbru aferente, dispozitivul hotărârii constituind titlu executoriu. Executarea silită a hotărârii se va efectua prin organele de executare ale unităților teritoriale subordonate Ministerului Finanțelor Publice în a căror rază teritorială își are domiciliul sau sediul debitorul, potrivit legislației privind executarea silită a creanțelor bugetare.”

Aceste dispoziții legale instituie, în sarcina instanțelor care exercită controlul judiciar, obligația de a verifica modul de determinare a cuantumului taxelor judiciare de timbru și de a dispune măsuri pentru perceperea și punerea în executare a acestor creanțe bugetare, fără a face vreo distincție după cum, în cauză, s-a formulat sau nu cerere de reexaminare împotriva modului de stabilire a taxei de timbru.

Din interpretarea coroborată a dispozițiilor legale enunțate, rezultă că, prin derogare de la regimul juridic al căilor de atac de retractare, încheierea prin care se soluționează cererea de reexaminare este pronunțată de un alt complet și este irevocabilă, însă, prin reglementarea prevăzută de art. 18 din Legea nr. 146/1997, legiuitorul nu a înțeles să excludă de la controlul de legalitate examinarea criticilor privitoare la existența obligației de plată a taxei judiciare de timbru; asemenea critici de nelegalitate sunt cele prin care se pune în discuție incidența unei dispoziții legale care instituie scutirea de la plata taxei judiciare de timbru.

Această susținere nu nesocotește dispozițiile art. 377 alin. 2 pct. 5 Cod procedură civilă, deoarece caracterul irevocabil al încheierii pronunțate în procedura de soluționare a modului de stabilire a taxei de timbru trebuie raportat la natura căii de atac exercitate, care, așa cum am arătat, este o cale de atac de retractare.

Or, așa cum s-a menționat, căile de atac de retractare nu pun în discuție aspecte de nelegalitate, ci împrejurări referitoare la situația de fapt ori greșeli materiale cu caracter procedural.

Împrejurarea că, în practică au fost admise cereri de reexaminare formulate în temeiul dispozițiilor art. 18 din Legea nr. 146/1997 nu numai în situațiile în care s-a reținut existența unor greșeli de calcul sau ignorarea unor elemente de fapt care rezultau din dosar, ci și atunci când s-a constatat incidența unei norme de scutire de la plata taxelor de timbru nu schimbă natura juridică acestei căi de atac și nu împiedică părțile interesate să exercite căile de atac de reformare (prin care să pună în discuție caracterul timbrabil al cererii de chemare în judecată), dacă cererea de reexaminare nu a fost formulată sau a fost respinsă.

Pe de altă parte, a considera că, prin consacrarea caracterului irevocabil al încheierii prin care se soluționează cererea de reexaminare a modului de stabilire a taxei de timbru, atunci când se pune în discuție chiar caracterul timbrabil al cererii de chemare în judecată, care privește, așadar, un aspect de legalitate (respectiv interpretarea și aplicarea dispozițiilor legale în materia taxelor de timbru), legiuitorul a înțeles să excludă de la controlul de legalitate, în căile de atac de reformare, orice critică privitoare la taxele de timbru, înseamnă a nesocoti principiul legalității căilor de atac, în condițiile în care, în reglementarea Codului de procedură civilă în vigoare la data introducerii cererii de chemare în judecată, împotriva hotărârilor pronunțate în apel se poate exercita recurs, dar și dreptul reclamantului la un proces echitabil, din perspectiva dreptului de acces la justiție, reglementat de Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

S-a reținut, totodată, că, în materie civilă, instanța de contencios european a drepturilor omului nu instituie în sarcina statelor contractante obligația de a crea

instanțe de apel sau de recurs (în casație), nu mai puțin, în ipoteza în care statul reglementează în propriul sistem de drept atât calea de atac a apelului, cât și pe cea a recursului, accesul la aceste grade de jurisdicție trebuie să fie efectiv, garanțiile fundamentale ale art. 6 din Convenție fiind aplicabile (cauza Blandeau contra Franței, hotărârea din 10 iulie 2008; cauza Gregorio de Andrade contra Portugaliei, hotărârea din 14 noiembrie 2006).

În acest sens a se vedea deciziile pronunțate de Secția I civilă a Înaltei Curți de Casație și Justiție: deciziile nr. 5147 din 4 iunie 2012 și nr. 912 din 19 martie 2014.

În susținerea celor menționate, atașăm hotărârile judecătorești prin care s-au pronunțat soluții diferite asupra problemei de drept supuse analizei.

Judecător dr. Livia Doina Stanciu
Președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție

Judecător Iulia Cristina Tarcea
Vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție

Judecător Ionuț Mihai Matei
Vicepreședintele Înaltei Curți de Casație și Justiție

Judecător Lavinia Curelea
Președintele Secției I civilă

Judecător Ionel Barbă
Președintele Secției de contencios administrativ și fiscal

Judecător dr. Ilie Iulian Dragomir

Judecător Eugenia Marin

Judecător Doina Popescu

Judecător Marian Budă

Judecător Constantin Brânzan